

Cooperativismo e Economía Social, nº 29 (2006-2007), pp. 111-118

A REGULACIÓN EN CASTELA-A MANCHA SOBRE OS PROCEDEMENTOS DE ARBITRAXE, CONCILIACIÓN E MEDIACIÓN NO ÁMBITO DA ECONOMÍA SOCIAL

María Luisa CABELLO LÓPEZ

1.- Introducción.

A Lei 20/2002, de 14 de novembro, de Cooperativas de Castela-A Mancha (Diario Oficial de Castela-A Mancha de 25 de novembro), dispón no apartado primeiro de seu artigo 144 que “os conflitos que xurdan entre socios e a cooperativa á que pertencen, entre varias cooperativas, entre a cooperativa ou cooperativas e a entidade asociativa na que se integren, así como entre as federacións de cooperativas, poderán ser sometidos á mediación, á conciliación ou á arbitraje do Consello Rexional de Economía Social de Castela-A Mancha”. A organización e funcionamento deste Consello, creado pola citada Lei como órgano de promoción e difusión do cooperativismo na Comunidade Autónoma, con funcións de carácter consultivo, asesor e de colaboración coa Administración da Xunta de Comunidades de Castela-A Mancha en materia de cooperativas (artigo 143.1), foron regulados polo Decreto 193/2005, de 27 de decembro [Diario Oficial de Castela-A Mancha de 30 de decembro. Sobre o mesmo, *vid.* CABELLO LÓPEZ, M. L., “Regulación do Consello Rexional de Economía Social de Castilla-La Mancha”, *Cooperativismo e Economía Social*, núm. 28 (Curso 2005-2006), páxs. 177 a 183]. Neste Decreto establécese, coma unha das funcións do Consello, a de realizar as funcións de mediación e conciliación, e exercer a arbitraje nas cuestións litixiosas que se produzan en relación coas cooperativas e as sociedades laborais.

Así as cousas, a proposta da Conselleira de Traballo e Emprego, de acordo co Dictame emitido polo Consello Consultivo de Castela-A

Mancha, e previa deliberación do Consello de Goberno, aprobouse o Decreto 72/2006, de 30 de maio, polo que se regulan os “*procedementos de Arbitraje, Conciliación e Mediación, no ámbito da economía social*” (Diario Oficial de Castela-A Mancha de 2 de xuño). Trátase con este Decreto, ó longo de corenta e dous artigos repartidos en cinco capítulos, dunha disposición adicional e dúas disposicións derradeiras, de –empregando as palabras do seu Preámbulo- establecer “*o procedemento para a solicitude e tramitación dos mecanismos de resolución extraxudicial de conflitos*” no ámbito da economía social, “*facilitando ás partes intervinientes unha alternativa á vía xudicial, eficaz y áxil*”.

2.- Disposicións xerais.

De forma similar ó que ocorre no noso Decreto 248/2004, de 14 de outubro, que “*regula os procedementos de conciliación e arbitraje cooperativa*” [Diario Oficial de Galicia de 29 de outubro. Sobre o mesmo, *vid.* BOTANA AGRA, M., “A regulación galega dos procedementos de conciliación e arbitraje cooperativa”, *Cooperativismo e Economía Social*, núm. 27 (Curso 2004-2005), páxs. 193 a 200], o Decreto que nos ocupa comeza tamén, no Capítulo I (“*Disposicións xerais*”) e ó longo de sete artigos, regulando unha serie de cuestións de carácter xeral (inda que xa non faremos referencia á mesma, é obrigatorio apuntar que esta similitude reitérase ó longo de todo o articulado).

Tras poñerse de manifesto que a xestión dos procedementos de arbitraje, conciliación e mediación é competencia do Consello Rexional de Economía Social de Castela-A Mancha, que intervirá a través de Comisión de arbitraje, conciliación e mediación (artigo 1), no artigo 2 delimitáanse as cuestións susceptibles de sometemento a estes procedementos. En concreto, poderán selo as cuestións litixiosas derivadas da actividade cooperativa ou asociativa, sobre materias de libre disposición conforme a dereito, que se formulen entre cooperativas, entre sociedades laborais, entre cooperativas e os seus socios, entre socios dunha cooperativa, entre sociedades laborais e os seus socios, entre socios dunha sociedade laboral, entre unións, federacións e asociacións de cooperativas ou de sociedades laborais, e entre estas e os socios que as forman e, por último, entre unha sociedade cooperativa de segundo ou ulterior grao e os socios das sociedades cooperativas de base, e entre as unións, federacións e asociacións e os socios das sociedades cooperativas membros. Quedarán, sen embargo, excluídas do ámbito de aplicación do Decreto 72/2006: a) as mediacións, conciliacións e arbitrajes laborais; b) as cuestións sobre as que houbo resolución xudicial firme e definitiva; c) as materias sobre as que as partes

no teñan poder de disposición; e d) as cuestións en que, con arreglo ás Leis, deba intervir o Ministerio Fiscal en representación e defensa de aqueles que, por careceren de capacidade de obrar ou de representación legal, non poidan actuar por si mesmos.

Polo que fai á “*lexitimación activa*”, cómpre sinalar que para intervir nos procedementos regulados esíxese acreditar estar en posesión da condición de socio dunha cooperativa ou sociedade laboral castelámanchega ou ter perdida esta condición polos feitos que se someten a arbitraje, conciliación ou mediación, ou ben acreditar a constitución como sociedade cooperativa ou laboral de Castela-A Mancha, ou como asociación destas (artigo 3).

Os principios rectores nos que se basearán procedementos regulados no Decreto 72/2006 serán os de audiencia, contradicción, economía procesal, axilidade, igualdade entre as partes e gratuidade, se ben cada parte deberá satisfacer os gastos efectuados á súa instancia e os que sexan comúns por metade, salvo que as partes acorden outra forma de reparto (artigo 4).

En canto ó cómputo dos prazos, o artigo 5 remite ó establecido na Lei 30/1992, de 26 de novembro, de Réxime Xurídico das Administracións Públicas e do Procedemento Administrativo Común. Como é lóxico, as notificacións da Comisión de arbitraje, conciliación e mediación ou dos árbitros, conciliadores ou mediadores e as comunicacións entre as partes efectuaranse no domicilio sinalado por estas, por calquera medio que garante a recepción auténtica e completa do contido das mesmas. Asemade, as comunicacións entre as partes realizaranse a través da referida Comisión ou, xa nomeados, a través dos árbitros, dos conciliadores ou dos mediadores, non sendo válidas aquelas que se realicen sen a intervención dos mesmos (artigo 6).

Finalmente, o Consello Rexional de Economía Social de Castela-A Mancha confeccionará un Rexistro de persoas físicas que estean no pleno exercicio dos seus dereitos civís e que se estimen idóneas para actuar como árbitros, conciliadores ou mediadores, con experiencia suficiente na materia, procedendo ó nomeamento dos mesmos. Por regra xeral, as propostas, designacións e nomeamentos dos árbitros, conciliadores e mediadores que interveñan nestes procedementos faranse de entre as persoas incluídas neste Rexistro. Obviamente, cando a cuestión litixiosa sexa sometida a arbitraje de dereito, os árbitros serán avogados en exercicio, salvo acordo expreso en contrario (artigo 7).

3.- A Comisión de arbitraje, conciliación e mediación.

Para xestionar e exercer as funcións que na materia que nos ocupa ten atribuídas o Consello Rexional de Economía Social de Castela-A Mancha créase no seu seo a Comisión de arbitraje, conciliación e mediación, como órgano sen personalidade xurídica ó que se refire o capítulo II do Decreto 72/2006 (artigos 8 a 14).

Tendo como sede a do Consello, esta Comisión, composta por un Presidente, un Vocal e un Secretario, adoptará os acordos por maioría e exercerá as seguintes funcións: a) proceder á designación de árbitros, conciliadores e mediadores, así como resolver as cuestións relativas á súa recusación, substitución e abstención; b) resolver as cuestións que se formulen sobre a interpretación do Decreto que estamos a estudar, con efectos exclusivamente aplicables ó caso particular de que se trate; c) prestar asistencia e apoio na tramitación dos correspondentes procedementos; d) velar polo debido cumprimento das disposicións que rexen os procedementos de arbitraje, conciliación e mediación; e) prestar ó Consello Rexional de Economía Social de Castela-A Mancha o asesoramento e axuda que lle solicite sobre materias relacionadas coas súas funcións de arbitraje, conciliación e mediación; e f) coñecer e decidir sobre aquelas outras cuestións sobre as que sexa competente en virtude de disposicións de rango legal ou regulamentario, ou en virtude dun acordo do Consello Rexional de Economía Social de Castela-A Mancha.

Remata o capítulo, despois de expoñer que se atribúen ó Presidente e ó Secretario, dispoñendo que a Comisión terá que levar un rexistro das resolucións de conciliacións e mediacións e dos laudos que recaian e se dicten nos correspondentes procedementos.

4.- A arbitraje (artigos 15 a 33).

Agás que ambas as partes contendentes acorden expresamente que sexa de dereito, a arbitraje contemplada no Decreto 72/2006 será de equidade. O sometemento a esta pode ser voluntario ou ter carácter obrigatorio para as partes. Segundo o artigo 16 será obrigatorio: a) cando as partes estean obrigadas a elo en virtude dunha norma legal ou en razón do establecido nos Estatutos sociais ou no regulamento de réxime interno da entidade de que se trate; b) cando, xurdidas discrepancias entre as partes, todas elas acorden someterse á arbitraje da Comisión; e c) cando intentada a conciliación ou a mediación, esta finalizase sen avinza e as partes decidan, de mutuo acordo, o sometemento da cuestión á arbitraje. Pola súa banda, cando a arbitraje sexa voluntaria, é importante ter en conta que a

disconformidade dunha das partes determinará o arquivo das actuacións previa resolución da Comisión. En todo caso, o sometemento a arbitraje require a suscripción do correspondente convenio arbitral.

O procedemento iniciarase coa presentación dunha solicitude escrita, dirixida ó presidente da Comisión de arbitraje, conciliación e mediación, na que como mínimo se fará constar: a) os datos identificativos do demandante e do demandado; b) unha referencia á cláusula compromisoria ou ó convenio arbitral; c) unha sucinta exposición da relación xurídica da que derive a cuestión litixiosa; d) a petición expresa de sometemento da cuestión litixiosa a arbitraje, indicando se se trata dunha arbitraje de equidade ou de dereito; e) un relato conciso das pretensións do demandante indicando os feitos e os fundamentos de dereito nos que se basean; e f) de ser o caso, a proposta de designación de árbitro ou árbitros. Á solicitude poderanse xuntar os documentos que se consideren necesarios e a proposta das probas que se estimen axeitadas ás pretensións do solicitante.

Admitida a trámite, a Comisión de arbitraje, conciliación e mediación dará traslado ó demandado para que nun prazo non superior a oito días alegue por escrito o que estime procedente ós seus intereses. No escrito de contestación o demandado pode facer a proposta de designación de árbitro ou árbitros, así como a das probas que considere convenientes ás súas pretensións.

Se houberse acordo das partes, a Comisión de arbitraje, conciliación e mediación designará ós árbitros no número e persoas propostas, de entre os comprendidos no Rexistro de árbitros, conciliadores e mediadores. Se, polo contrario, non existise acordo, a Comisión decidirá a designación do árbitro ou árbitros que estime adecuados, tendo que nomear tamén a árbitros suplentes no número que considere necesario, que poderán ser propostos polas partes contendentes de entre os comprendidos no referido rexistro, substituíndo ós árbitros titulares nos casos de incapacidade, falecemento, enfermidade, imposibilidade ou renuncia. Unha vez designados os árbitros terán que prestar a súa aceptación, que implicará cumprir coa debida dilixencia o cargo, incorrendo en responsabilidade polos danos e prexuízos ocasionados por mala fe, temeridade ou dolo.

Por regra xeral, a arbitraje será tramitada e resolta por un único árbitro. Se as partes instasen de común acordo a intervención dun colexio arbitral, este estará composto por tres árbitros, actuando como Presidente do mesmo o árbitro que con tal condición sexa designado pola Comisión de arbitraje, conciliación e mediación. Obviamente, calquera árbitro poderá ser recusado

se concorren nel causas xustificadas que poidan afectar á súa imparcialidade ou independencia.

Trala aceptación do cargo e recibida a documentación que ata ese momento conste no expediente, o árbitro citará ás partes para que comparezan co obxecto de fixar os termos da cuestión litixiosa, podendo, a instancia de calquera delas, adoptar as medidas cautelares que estime necesarias. Neste caso, poderá esixirse caución suficiente ó solicitante.

No caso de que as partes contendentes non fíxeran a proposta das probas de que intentan valerse nos escritos de solicitude de arbitraje ou no escrito de contestación á solicitude, os árbitros poderán abrir un período de proposta de probas, decidindo sobre a súa admisibilidade, pertinencia e utilidade, así como sobre a súa práctica e valoración.

Rematado o período de probas, os árbitros citarán ás partes para a celebración dunha vista co fin de que presenten nela as súas conclusións. Excepcionalmente, e unha vez realizada a vista, os árbitros poderán ordenar a realización daquelas probas que estimen necesarias, motivando as razóns polas que deban practicarse. Ha de terse en conta que os árbitros ordenarán o procedemento con liberdade para practicar cantas dilixencias consideren necesarias, inda que non lles foran solicitadas polas partes, impulsando o mesmo co fin de axilizar o paso dunha fase a outra, e podendo fixar prazos non contemplados previamente.

O procedemento finalizará: a) por laudo arbitral; b) por laudo por acordo das partes nos termos establecidos na normativa estatal; c) por desistencia de todas as partes contendentes; d) por imposibilidade manifesta de proseguir o procedemento; e e) por calquera outro modo de finalización admitido pola lexislación arbitral.

Centrándonos no laudo arbitral (artigos 28 a 33), cómpre sinalar que o prazo para dictalo non será superior a tres meses dende a aceptación da designación polos árbitros, prazo este que poderá ser prorrogado pola Comisión de arbitraje, conciliación e mediación por un prazo non superior a un mes. O laudo dictarase por escrito e será motivado salvo que se acorde outra cousa (o laudo dictado en arbitraje de dereito será sempre motivado). En caso de colexio arbitral, o laudo decidirse por maioría de votos, dirimindo os empates o voto do Presidente.

O laudo será notificado ás partes pola Secretaría da Comisión de arbitraje, conciliación e mediación, dispoñendo éstas dun prazo de cinco

días para instar correccións, aclaracións ou complementos do mesmo. O laudo poderá presentarse a protocolización a iniciativa do árbitro ou cando llo pida calquera das partes contendentes. Sendo eficaz dende a súa notificación ás partes contendentes, anulable exclusivamente nos casos previstos na normativa estatal en materia de arbitraje, o laudo arbitral firme producirá efectos de cousa xulgada, podendo procederse á súa execución forzosa.

5.- A conciliación (artigos 34 a 40).

As mesmas cuestións que poden ser sometidas a arbitraje poden ser obxecto de conciliación, ben de forma voluntariamente consentida polas partes contendentes, ben de maneira obrigatoria para elas cando así se estableza por unha norma legal ou estatutaria. Sexa como for, o certo é que o procedemento iniciárase coa presentación dunha solicitude escrita dirixida ó Presidente da Comisión de arbitraje, conciliación e mediación. Admitida a trámite, darase traslado da mesma á outra parte co fin de que manifieste ou alegue por escrito o que estime procedente ós seus intereses, así como as probas das que intente valerse. A Comisión de arbitraje, conciliación e mediación designará ó conciliador, designación esta que será notificada ás partes para a súa aceptación expresa. De non producirse esta, a Comisión poderá proceder, por unha soa vez, á designación dun novo conciliador ou, no caso de que non acepten esta nova designación, a ter por desistidas ás partes da conciliación.

O acto de conciliación, que non será público, será dirixido polo conciliador, dándolle ás partes a oportunidade de expor e fixar as súas respectivas posicións. Poderá o acto rematar con avinza ou sen avinza das partes sobre a solución da cuestión litixiosa. De non acadarse a avinza, o conciliador fará unha proposta de resolución do conflito motivada e por escrito, sendo notificada ás partes, que a aceptarán ou rexeitarán. En caso de que a proposta non sexa aceptada, as partes poden expresar a súa vontade de someter a cuestión litixiosa ó procedemento de arbitraje.

Calquera que sexa o resultado do acto de conciliación, o conciliador levantará acta na que deberán constar, polo menos, os datos do conciliador e das partes, un resumo das pretensións e alegacións, o resultado do acto de conciliación, o contido, no seu caso, da resolución de conciliación, e a aceptación da acta, coas sinaturas das partes intervinientes e do conciliador. Obviamente, as resolucións e acordos de conciliación serán eficaces dende a súa notificación e aceptación polas partes contendentes.

6.- A mediación (artigos 41 e 42).

A mediación consistirá na intervención da Comisión de arbitraje, conciliación e mediación para a aproximación das distintas posturas das partes en conflito. Aplicaráselle a esta as mesmas normas que á conciliación se ben a solicitude non conterà unha petición de proposta de resolución.

7.- Aplicación supletoria da Lei 60/2003.

Sen prexuízo do xa referido, coa intención de completar cando sexa necesario a regulación contida no Decreto 72/2006, a súa única disposición adicional sinala que en todo o non previsto no mesmo será de aplicación a Lei 60/2003, de 23 de decembro, de Arbitraje, ou a norma que a substitúa, así como as demais disposicións legais de carácter xeral que rixan en materia de arbitraje, conciliación e mediación no Dereito privado.

8.- Conclusión final.

Como podemos ver, trátase dun Decreto, o analizado, que debe ser valorado moi positivamente na medida en que permite, coas suficientes garantías de obxectividade e seguridade, á par que de forma claramente eficaz e áxil, a resolución extraxudicial de conflitos que xorden no ámbito da economía social da Comunidade Autónoma de Castela-A Mancha. Con este Decreto, dito sexa de paso, esta Comunidade Autónoma equipárase plenamente a outras que tamén regularon, algunhas de forma sorprendentemente similar, esta materia: Euskadi no ano 1989 [*cfr.* o Anuncio do Consello Superior de Cooperativas de Euskadi de 19 de abril de 1989 (Boletín Oficial do País Vasco de 11 de maio de 1989), que establece o “*Regulamento de Arbitraje Cooperativo*”]; Cataluña no 1993 [*cfr.* o Decreto 177/1983, de 13 de xullo (Diario Oficial da Generalitat de Cataluña de 28 de xullo de 1993), polo que se aproba o “*Regulamento de Arbitraje*”]; Extremadura no 2000 [*cfr.* o Decreto 245/2000, de 5 de decembro (Diario Oficial de Extremadura de 12 de decembro de 2000; rectificación no de 26 de decembro do mesmo ano), polo que se aproba o “*Regulamento de Arbitraje, Conciliación e Mediación Cooperativos*”]; e, finalmente, Galicia no ano 2004 (*cfr.* o xa citado Decreto 248/2004, que “*regula os procedementos de conciliación e arbitraje cooperativa*”).